

Kulttuuri ja kognitio

■ Ilkka Pyysiäinen

Puuttumatta muuten Kaarina Kosken esittelyyn kirjastamme *Uskonto ja ihmismieli (Tieteessä tapahtuu 6/08)*, haluaisin tarkentaa yhtä merkittävää seikkaa. Arvio oli otsikoitu ”Uskonto kognition tuotteena – ja vähän muunkin”. Kirjoituksessaan Koski toteaa samassa hengessä: ”Myös kulttuuri vaikuttaa odotuksiin, käsityksiin ja reaktiotapoihin, vaikka malli on periaatteessa ylikulttuurinen (s. 70).

Kulttuuria ja kognitiota ei voi näin erottaa. Emme voi esimerkiksi laskea, että uskomus ”Riihessä on haltia” on x-prosenttisesti ajatus (kognitiota) ja n-prosenttisesti suomalaista kulttuuria, koska nämä kaksi eivät ole toisensa pois-sulkevia vaihtoehtoja. Kognitio on kulttuuria ja kulttuuri kognitiota. Kulttuuri on kognition ja kommunikaation tihentymää jossakin populaatiossa, kuten Dan Sperber asian ilmaisee.

Ylikulttuurisuuteen liittyvä kommentti perustunee sekaannukseen kahden asian välillä. On eri asia sanoa, että jokin piirre on kulttuuris-

ta riippumaton merkityksessä ”kaikesta kulttuurista riippumaton”, kuin että sen kehittyminen ei riipu siitä, mihin *nimenomaiseen* kulttuuriin asianomainen on syntynyt.

En myöskään sanoisi, että ”myös” kulttuuri vaikuttaa, koska tällöin jää auki, mikä oikein vaikuttaa ja miten. Voimme tutkia esimerkiksi sitä, miten ja miksi ihmiset jäljittelevät valikoivasti tiettyjä muita ihmisiä ympärillään ja miksi tietyt ideat leviävät muita tehokkaammin. ”Kulttuurin vaikutus” on näin eriteltävissä tutkittavissa oleviin ilmiöihin, joissa mikrotason mekanismit kanavoivat uskomusten ja tapojen leviämistä makrotasolla. Kaikessa tässä on kyse kulttuurista ja kognitiosta.

Kirjoittaja on akatemiaturkija Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa.